

ADINDAN BAŞKA HİÇBİR YENİLİĞİ OLMAYAN YENİ EKONOMİ PROGRAMI

“Yeni Dengelenme, Yeni Normal, Yeni Ekonomi” programı hafta içinde Hazine ve Maliye Bakanı tarafından açıklandı. Sn. Bakan; “enflasyon oranını düşürdüklerini, ekonomide dengelenmeyi sağladıklarını, 6,2 milyon aileye nakdi yardım yapıldığını, milli gelirin %10’u kadar 494 milyar TL’lik destek paketi açıkladıklarını, kamu bankaları aracılığıyla 267,4 milyar TL tutarında kredi finansmanı sağladıklarını, ekonominin Temmuz ayında hızlı bir normalleşme sürecine girdiğini, katma değeri yüksek üretim ve ihracata odaklanıldığını” belirttiikten sonra, ana temalarda programın “meydan okuma” niteliği taşıdığını açıkladı. Güncel adıyla “yeni” diye adlandırılan bu program aslında “Orta Vadeli Ekonomi Programı” olarak her Eylül ayında açıklanmakta olan hedef (kısa, orta vade) ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak araç ve stratejileri içeriyor.

Bu program; bütünlüğü ve içsel tutarlılığı olmayan, finansman kaynaklarını içermeyen “2021-2023 Politika ve Tedbirler” adıyla temenniler ve vaatler silsilesidir. Programla ilgili eleştirilerimizi şöyle özetleyebiliriz.

1-Önceki YEP’te 2020 yılı büyüme hedefi yüzde 5 iken son YEP’te yüzde 0,3’e indirilmiştir. Aynı şekilde TÜFE yüzde 8,5 iken yüzde 10,5’e çıkarılmış. İşsizlik oranı ise yüzde 11,8’den yüzde 13,8’e yükseltilmiştir. Yeni programda yüzde (-)3,5 olan cari denge/GSYH oranı daha önce yüzde (-)1,2 idi. Önceki YEP’te yüzde 2,9 öngörülen bütçe açığı ise son açıklanan orta vadeli planda yüzde 4,9’a yükseltilmiştir. Büyüme ile cari açık ve enflasyon tahminleri arasında tutarlılık yok. Büyüme (2020) bu oranda olacaksa cari ve bütçe açık oranları daha yüksek olur, enflasyon oranı da yüzde 10,5 değil yüzde 12-13’ler civarında gerçekleşir. Sürdürülebilir potansiyel büyümemiz yüzde 5’lerin bile altına geldi. Zira tasarruf oranımız düşük ve verimliliğimizi arttıramıyoruz. Yüksek teknoloji ihracatımız yok derecesinde. Büyüme ve milli gelir hesaplamalarında kur varsayımları da gerçekçi değil.

2-İşsizlik oranları, açıklanan resmi rakamlar tam bir fiiliyatı yansıtmıyor. İşsizlik tahminleri ile büyümenin bir korelasyonu yok. Son yıllardaki hayli yükselen işsizlik oranlarının bu büyüme ve cari açık oranlarıyla iyileştirilmesi mümkün değil. Ülkemizin en büyük ekonomik sorunu işsizliktir. Yatırım olmadan işsizlik sorunu çözülemez.

3-Enflasyonun kontrolü için makul reel faizin enflasyon beklentilerinin belli bir miktar üstünde olması gerekir. Bunun için politika faizi yüzde %10,25’in, piyasa enflasyon beklentileri olan yüzde 12-13 oranının üstünde belirlenmesi makul reel faizi getirecektir. Merkezin kaybettiği kredibilitelerini son hamleleriyle olumluya çevirmeye başladığını görüyoruz. Faiz artışı ile başlayan, yurt içi swap limitinin genişletilmesi ve aktif rasyosunun düşürülmesi hamlelerinin, mevduat faizleri stopajlarının azaltılması ve kambiyo işlemlerinde vergi indirimi ile devam ettirilmesinin olumlu olduğunu düşünüyoruz. Bu tür adımlar devam etmeli, aktif rasyosu tamamen kalkmalı ve önceliğin TL’nin güçlendirilmesi olduğu mesajı net verilmeli.

4-Enflasyon, makro göstergelerin denge düzeyinde devam ettirilmesi için yegâne kriter. Bu konuda karar mercilerinin piyasalara “öncelikleri”nin enflasyon olduğunu hissettirmelerinde fayda var. Pandemi döneminde bile kredi furcasını arttırarak hem iç talebi, hem ithalatı körükledik. Kur geçişkenliği halen ÜFE kanalıyla enflasyonu etkilemeye devam ediyor. Döviz kurunda istikrar yaratmadan ve dolarizasyonu azaltmadan enflasyonda kalıcı düşüşler yaratamayız. Halkın enflasyon oranına yönelik algısı çok önemli. Metropoll anketine göre enflasyon algısı; yüzde 20-30 ve daha fazla diyenlerin oranı yüzde 57 civarında. Yüzde 20,7’si de yüzde 11-20 arasında diye görüş beyan etmiş. Bu algıyı kırmadan bir yere varmak (beklentileri ve fiyatlamaları rasyonel hale getirmek) mümkün değil. Bunun için sorunlarla yüzleşip, şeffaf ve hesap verebilir, bağımsız kural bazlı çalışan kurumlar yaratmalıyız.

5-Ekim-Kasım dönemlerinden itibaren tekrar yoğun borç ödeme takvimine giriyoruz. Türkiye borç dinamikleri açısından diğer ülkelere göre biraz daha kırılğan. 430 milyar dolar dış borcumuz, 45 milyar dolar döviz pozisyon açığı olan bir Merkez Bankamız var. 154 milyar dolar da KÖİ garantili ödememiz mevcut. Bu durumda “Dövizle bakmıyoruz, umursamıyoruz” deme lüksümüz yok. 2017 yılında GSYH miz 852,7 milyar dolardı. Son açıklanan programla birlikte 2019 da 761 milyar dolara inen bu tutar son programa (YEP) göre 2020 de 702, Cumhuriyet’in yüzüncü yılında ancak 801 milyarı bulabilecek. Son beş yılda milli gelirimizi (2017 seviyesinde bile sabit tutamadığımızdan) 475 milyar dolar, kişi başına gelirimizi de 5875 dolar azaltmış olduk.

6-Programın bir başka zaafı bütçe açıkları. Kamu borcunun milli gelire oranı açısından son gelişmeler de pek iç açıcı değil. İç borcumuzun yüzde 40'ını son iki yılda döviz cinsinden yaptık. Gelişmekte olan ülkelerde içerde döviz cinsinden borçlanma ödemeler dengesi kırılganlığı olarak algılanıyor. Pandemi nedeniyle vergi tahsilatımız da düşük düzeylerde. Gelirimizin azalması bir yana bütçe giderlerimiz de pandemi nedeniyle yoğun bir şekilde arttı. Bütçe açığının yüzde 4,9 olması öngörülüyor. IMF tanımlı bir defalık gelirleri hariç tutarak hesaplanan bütçe açığı oranımız yüzde 5'lerin de üstünde. Pandeminin ikinci dalgası gelmesi halinde bütçe açığı daha da yükselebilir. Mali disiplin açısından önemli riskler var. İkiz açıklar (cari açık= dış açık, bütçe açığı=iç açık) daima kırılganlık unsuru olarak algılanır. Buna bir de pandemi dalgası eklenirse ekonomi stagflasyonla dolayısıyla daralma içinde yüksek enflasyon olgusuyla baş başa kalır ki fakirleşme sürecimiz uzar, oranı da yükselir.

7-Program metninin sonunda "2021-2023 POLİTİKA VE TEDBİRLER" adlı bir tablo var. Ekonomistlerin dediği gibi "makro bir perspektiften birbirleriyle ilişkilendirilmemiş iktisadi bir yığın veri sıralanmış. Genel denge bakışı yok. Verilerin birbirleriyle korelasyonları, neden-sonuç ilişkileri mevcut değil. İyi niyetli temenniler paketi görüntüsü mevcut.

Yeni ekonomi programında eskisinde olduğu gibi adeta "dağ fare doğurmuş", radikal sorunlarla yüzleşilmemiş, ekonominin kendiliğinden rayına gireceği varsayılmış, döviz kurunun geldiği seviye ile rezervlerin erimesi sonucu oluşan kırılganlıklara vaatler bütünüyle cevap aranmaya çalışılmıştır. Önemli olan uygulamadır. Son günlerde para ve maliye politikalarında atılan adımlar olumlu ancak yetersizdir. Aslında çok büyük keşiflere de gerek yok. Son yıllarda uygulanan politikaların tam tersini yapsak nihayetinde bir yerlere varabiliriz. Güveni kaybetmek kolay, kazanmak hem zor hem de zaman alıyor. Dış tasarrufları çekebilmemiz, gerek döviz kuru istikrarı gerekse fiyat istikrarı ve rezerv biriktirme açısından çok önemli. Bu nedenle makul reel faizi anlamlı hale getirecek adımların arttırılmasında fayda var. Pandeminin ne kadar süreceği belirsiz. İhracatımız yüzde 5,7 azalırken ithalatımız yüzde 20,4 artıyor. Turizm gelirlerimiz dörtte bire düştü. Bu nedenle kesin, net, basit ve kararlı mesajlar vererek içte dolarizasyonun azalmasını dışta ise yatırımcıların tekrar ülkemize yatırım yapmalarını sağlamalıyız. Her yazımızda tekrar ettiğimiz gibi bütün bunlar için öncelikle evrensel standartlarda demokrasi ve hukuk ortamı oluşturmalı, kurum ve kurallı politikalar dizayn etmeliyiz.

YMM M.Saim UYSAL uysalsaim@gmail.com